

4. Maj Kollegiet på Frederiksberg
Frederiksberg Bredegade 13 B, Frederiksberg
Opført 1950/51. Tegnet af arkitekt Hans Hansen

Indgangspartiet mod Frederiksberg Bredegade

Fredningsforslaget omfatter: 4. Maj Kollegiet på Frederiksberg.

Identifikation:

Kommune: Frederiksberg Kommune

Adresse: Frederiksberg Bredegade 13 B

Matr. nr.: 110 a

Administrator: Efor John Edelsgaard Andersen

Andet: Beboerne er foruroligede over bestyrelsens planer med hensyn til kollegiets fremtid. Der har senest været ideer om, at udskrive en arkitektkonkurrence med henblik på gennemgribende ombygninger/ændringer.

Forslagsstiller: By og Land, Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur.

Indholdsfortegnelse:

Begrundelse for forslaget
Baggrund for forslaget
Beskrivelse
Oprindelighed og ændringer
Bygningshistorie
Hans Hansen
Vedligeholdelsesstand
Kommuneatlas
Kilder
Bilag: Fotos, kort og tegninger

Begrundelse for fredningsforslaget:

4. Maj Kollegiet på Frederiksberg er et usædvanlig velbevaret byggeri, der viser en tidstypisk løsning af kollegiet som opgave for modernismens arkitekter. Andre fredede kollegier (Regensen, Elers' Kollegium, Borchs Kollegium og Valkendorfs Kollegium) er alle væsentlig ældre, og ikke alle oprindeligt byggede til kollegiebrug. For modernismens arkitekter var kollegiebyggeriet derimod en betydelig opgave, og deres optagethed af rationelle planløsninger blev kendetegnende, også for periodens kollegietype. Bemærkelsesværdigt er det, at detaljer som farvesammensætning, lamper, fliser og skabe i udstrakt grad er bevaret, så den oprindelige helhed er intakt. Arkitekt Hans Hansen orientering imod den internationale funktionalisme kommer tydeligt til udtryk i 4. Maj Kollegiet, samtidig med at det arkitektoniske udtryk understreger Frihedsfondens ønske om at skabe et nationalt monument.

Kollegieanlægget er således en robust bygning i træ, tegl og jernbeton, med en detaljering, der ikke findes i samtidige arkitekters mere puritanske formsprog. De stærke farver kombineret med frihedsbevægelsens motiver og de bedste materialer danner en helhed, der på karakteristisk vis repræsenterer arkitektens arbejde, og modernismens formsprog.

Som et vigtigt monument for Frihedskampen har kollegiet langtfra udspillet sin kulturhistoriske rolle, og bygningens fremsynede udformning gør, at den også idag danner en smuk og velfungerende ramme om alumnernes aktiviteter.

4. Maj Kollegiet på Frederiksberg er en oplagt mulighed for at bevare et gennemført eksempel på arkitekten Hans Hansens arbejder, samtidig med at en fredning vil være en fin markering af 60 - året for befrielsen.

Baggrund:

De noget diffuse ideer, dele af bestyrelsen nærer om kollegiets fremtid, har haft opsættende virkning på nødvendige vedligeholdelsesarbejder i over 15 år. Allerede i 1991 udarbejdede arkitektfirmaet G. og P. Steen Mikkelsen den første vedligeholdelsesplan. Den næste blev udarbejdet i 2003 af arkitekterne Mette Maegaard og Mikael Johansson, stadig uden at man iværksatte vedligeholdelsesarbejderne. Pedellens indsats i den henseende må i bedste fald betegnes som lemfældigt.

Der er ikke problemer med at udleje værelserne, og det er blevet mig oplyst, at ventelisten er lang. Ikke desto mindre har dele af bestyrelsen for Kollegiet på Frederiksberg planer om at gennemføre en gennemgribende modernisering af bygningens ydre såvel som indre, bl.a. ved at indrette kollegielejligheder og udskifte vinduer og døre. Også nye facader har været på tale. For at undgå yderligere forfald og uigenkaldelige

ødelæggelser finder Foreningen for By og Land derfor, at spørgsmålet om en fredning af kollegiet bør afklares snarest.

Med forslaget lægges der vægt på, at kollegiet er i drift, og også efter en fredning kan fortsætte med at fungere som sådan.

Endvidere er ingen af Hans Hansens arbejder fredet, hvilket for nyligt har resulteret i den delvise nedrivning af Tivolis Koncertsal.

Beskrivelse:

Kollegiet, der har 73 værelser, er et stort, trefløjet anlæg, med fuld kælder, hovedbygning i tre etager og sidefløje i toethalvt plan. Det gamle Hassagers Kollegium ligger øst for bygningen, mens det i 1959 nedrevne *Møstings hus* i 1976-78 genopførtes vest for Frihedskollegiet. Grunden grænser op til Frederiksberg Have og Andebakkestien. Bygningen er opført i røde sten med jernbetondæk, zinktag og teaktræsvinduer med forsatsvinduer. Sidefløjene ender i loggiaer med søjlebårne terrasser, hvor rækværket af træ er udskåret som stiliserede 4-taller og romertallet V, symboliserende datoen for danmarks befrielse, om aftenen d. 4. maj, 1945.

Sidefløjenes søjlebårne terrasser, med det udskårne rækværk

Mod Frederiksberg Bredegade fremtræder facaden symmetrisk opbygget, med fremspringende, søjlebårne altaner i enderne, og et ligeledes fremspringende, verandalignende midterparti, hvor indgangsdøren findes. Over denne er placeret et stiliseret frihedskæmper-armbind i metal, bemalet i røde, blå og hvide farver, med påskriften: "4. Maj Kollegium. Rejst af det danske folk 1950-51". Bag de store glaspartier fører to flisebelagte trapper op til vestibulen. Verandakonstruktionen understøtter en balkon i 1. sals niveau, og fire store søjler foran indgangspartiet bærer et udkraget tag, der skærmer balkonen. Hele midterpartiets murværk er beklædt med hvide kakler, hvorpå der udfør 1. sal er ophængt et ur, udformet som et skibsrør, og et klokkespil. Vinduesbåndene forstærkes visuelt af de opsatte kakkelpartier mellem vinduerne. På begge sider af indgangspartiet findes nedgange til kælderen.

Mod haven udspringer i stueplan en stor, verandalignende bygning med tre kviste, der rummer dagligstuen. Foran

denne er opført en pergola med rødmaledede søjler og blåmalede bjælker. Alle søjler er malet lysegrønne, mens karmtræ og terrassernes rækværk fremstår hvidmalet. Vindues- og dørrammer er oliebehandlet teaktræ. Teglfaderne, med de med rødt indfarvede fuger, afbrydes i de vertikale vinduesbånd af jernbetonpartier, der er malet lys violet.

Dagligstuen

De op til 11 m. høje, udvendige søjler er udført i træ, muligvis cedertræ.

Bygningens rumdisposition: Kollegiet er opdelt i "familie"-enheder, med en gang og et antal værelser for hvert køkken. Stueetagen er således opdelt i det separate Hassagers Collegium (10 vær.) og Organistgangen (13 vær.). 1. sal rummer Østgangen (12 vær.), Midtgangen (8 vær.) og Vestgangen (10 vær.). På 2. sal findes De syv små hjem mod vest (7 vær.) og Pigegangen i den vestlige ende af midterfløjen (5 vær.). Frihedsgangen i den østlige ende af midterfløjen og østfløjen (8 vær.). Først efter en periode på indflyttergangen De syv små hjem flytter nye beboere til et permanent værelse.

Udover værelser findes der i stueetagen vestibule, postrum, printerrum (begge tidl. garderober), eforens kontor og den centralt placerede dagligstue. I hver ende af huset ligger trappeopgang, køkken og baderum, og for ende af sidefløjene er der på 2. sal TV-stue mod vest, og bibliotek mod øst.

I kælderen er festsal med teaterscene, storkøkken, toiletter, cykelkælder, vaskekælder (opr. fyrrum), musikøverum (opr. mørkekammer), opbevaringsrum til værelserne, opmagasinering, gruppearbejdsrum (opr. arkiv), gymnastiksal og det oprindelige bibliotek, med indbyggede reoler, der dog idag anvendes til TV-stue.

Kollegiets interiør, - gennemgående hovedtræk: De ædle træsorter (mahogni og teak), som danske i Siam forærede til kollegiets opførelse, og arkitektens farveglæde, som er sjældent set i modernismens bygninger fra perioden. En farvetematik med udgangspunkt i modstandsbevægelsens rød/blå farver præger hele kollegiet. Vestibulens østgang har således røde farver og blå gardiner, mens vestgangen er holdt i blå farver og røde

gardiner (den nuværende kombination, rød/rød, blå/blå er ikke korrekt). Samme rød/blå kombination går igen i trapperummenes rækværk, og væggene er malet lyseblå. Samtlige gange er oplyst ved Vilhelm Lauritzens opaline pendler, og i trapperummene er disse ophængt i spiraler fra en skive, udført i teaktræ. Trapperum og gange er brede og luftige, som følge af Hans Hansens ønske om størst mulig brandsikkerhed; alle gange har derfor direkte udgang til terrassen, og alle etager i trapperummene har direkte udgang til en altan. Gange og trapper er adskilt af døre med brandsikkert glas, og samtlige værelser og køkkener, undtagen i tagetagen, har fransk altan. Bænkene, opstillet i trapperum, vestibule og på terrasser hører til det oprindelige interiør.

Over hver værelsesdør findes mindeplade, primært for modstandsfolk, dræbt under Besættelsen, udført i teaktræ. På indersiden af døren er tilsvarende en tavle, der fortæller personens historie. På den nyere Frihedsgang er denne tradition fortsat.

I vestibulen hænger to mindeplader; en om Hassagers Collegium, og en om 4. Maj. I kælderen findes en stor mindeplade hvor navne og profession, på alle de i byggeriet implicerede håndværkere, er forevigtet.

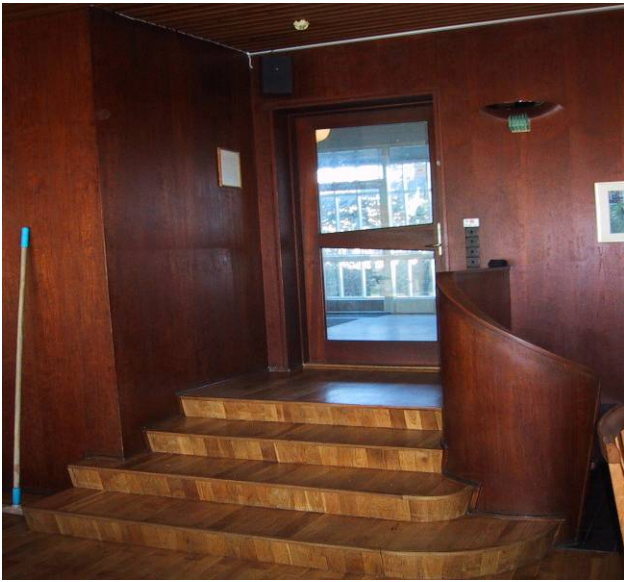
Trapperum

Foyer m. originale bænke

Dagligstuen: Den imponerende daglistue er et rum i to plan, med to små trapper, der fra foyerens niveau fører ned til øverste plan, med den store kamin, der i bedste Frank Lloyd Wright - ånd, danner husets midtpunkt. Fra dette plan fører så igen en trappe ned til terræn-niveau, hvorfra tre døre fører ud til haven. Væggene og de to søjler er beklædt med teaktræsplader, ligesom det rumdelende rækværk, der er forsynet med nicher til radiatorer. Loftet er udført i lakerede fyrretræslistes.

De teakfinede søjler er forsynet med lampetter i messing og opalineglas (sandsynligvis Vilh. Lauritzen), ligesom festsalen og vestibulen. Møbleringen består bl.a. af de oprindelige Ax-stole, designet af Peter Hvidt og Orla Mølgaard-Nielsen

Dagligstuen

Spisesalen

Spisesalen (nuv. festsal): Udført i hvidmalet jernbeton med træbeklædte (oregon pine?) søjler, og scene med træindfatning. Væggen mod køkkenet er udført i bejdsede profilbrædder (sandsynligvis redwood), med skabe, reoler og serveringsluger. Gulvet er lagt i skakternet kork, og der er tre dobbelte døre til det fri, mod vest. En rød og en blåmalet liste, opsat horisontalt hele vejen rundt i lokalet understreger igen tilknytningen til Frihedsbevægelsen.

Storkøkken: fremstår som oprindeligt, med rød/hvide gulvklinter, gule vægfliser, gaskomfur med ovne og emhætte, enkle fyrretræsreoler, skabe, gulvmonteret røremaskine, kegleformede pendler i opalineglas og fadebur bag glasvæg og dør. Store, vestvendte vinduer.

"Familie"-køkkener: De enkelte ganges køkkener fremstår alle med gullige fliser på væggene, og skuffer og skabe til hver enkelt alumne, udført af snedkerfirmaet Rud. Rasmussen. Oprindelige væglamper er bevarede i alle køkkener.

Storkøkkenet i kælderen

Familiekøkken – gamle elementer bevaret

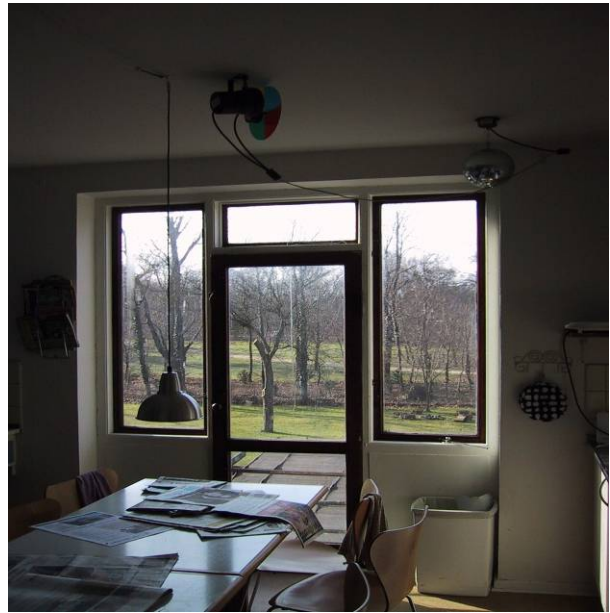
Baderum: I forrum, toilet og rengøringsrum ligger sort terazzo, væggene er også her beklædt med de gullige fliser, og spejl/håndvask er de oprindelige. Kun er der indrettet nye brusenicher og lagt nyt gulv (fliser på beton) i selve baderummene.

Værelser: Hvert værelse er indrettet med toilet, fælles med naboværelset, entré med håndvask og gullige vægfliser, skakternet korkgulv og mahognifinerede døre monteret med sorte bakelitgreb og nøglehuller. I værelset er indbygget klædeskab, skabe og reoler med justérbare hylder, alt i mahognifinér, udført hos Rud. Rasmussen. Sengen er indsat i en niche, hvor gavlene er udført som paneler. De til sengen tilhørende hynder, med plads til sengetøj, opbevares i kælderen, sammen med andet oprindeligt inventar, som reoler, senge- og skriveborde. Vindueskarmen er en teaktræsplade, monteret på konsol. Flere værelser er stadig forsynet med de oprindelige messinglamper med grøn metalskærm; en over sengen og en i lænestolshjørnet. Gulvene er ensfarvet kork, dog lagt i skaktern i entreen.

Værelserne på De syv små hjem er indrettet lidt anderledes, idet tre af rummets skunkvægge er beklædt med bejdsede profilbrædder, og sengen har form af en alkove. Der findes håndvask, spejl og hylder i separat aflukke, mens toilettet ved vær 402 deles af alle syv værelser.

Værelse på Organistgangen

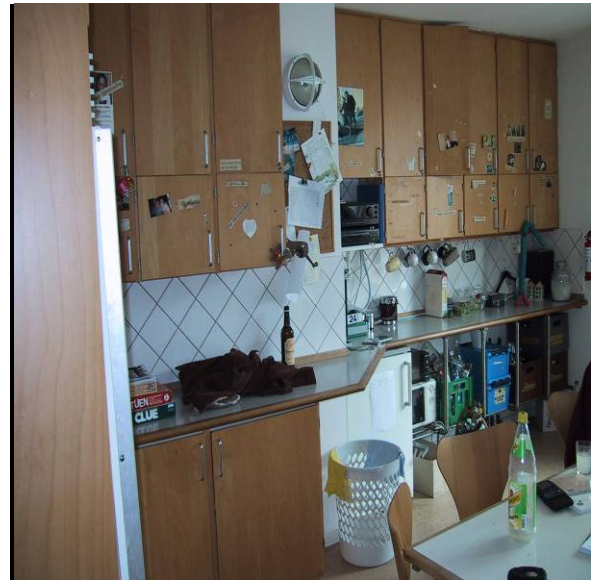
Udsigt til Frederiksberg Have

Oprindelighed og ændringer:

- De syv små hjem og de fem værelser på Pigegangen bliver først færdigmeldt omkring 1953, dog er der, iflg. tegningerne, allerede planlagt værelser på tagetagen i 1950. Hans Hansen var arkitekt ved begge disse udvidelser.
- I 1957 foretages mindre ændringer i kælderen, stueplan, 1. sal og loftsetage, i forbindelse med hoteldrift. Det drejer sig fortrinsvis om enkelte nye døre og/eller ændringer ved eksisterende, i henh. til brandvedtægterne. Arbejderne udføres ved Hans Hansen.
- Inspektørens oprindelige lejlighed i stueetagens østlige del er idag omdannet til vær. 4 og 6 (hørende til Østgangen på 1. sal...), samt kontor for eforen. Ændringen er formentlig samtidig med de foregående, og harmonerer fint med de øvrige, oprindelige interiører.
- I 1991 indrettes for fondsmidler "*Frihedsgangen*" (8 værelser) på 2. sal, under taget på den østlige fløj, i Frihedsfondens nedlagte kontorer, under stor hensyntagen og i forlængelse af bygningens oprindelige stil. Arbejdet udføres ved arkitektfirmaet G. og P. Steen Mikkelsen.
- Omtrent samtidig bliver terazzobelægningen i baderummene udskiftet til fliser.
- Overflader er malet op med plasticmaling, ovenpå den oprindelige limfarve. Farveprøver, ude som inde, bør foretages ved konservator.
- Korkgulvene på gangene er mange steder udskiftet til vinyl (Organistgangen, Frihedsgangen, Pigegangen). De syv små hjem samt trapperum og vestibule. Linoleum havde klart været en bedre løsning, såfremt kork ikke kan købes i en acceptabel kvalitet.
- Der er på alle gange foretaget delvise udskiftninger/nedtagninger af køkkenelementer, for at skaffe plads til mere tidssvarende hvidevarer og installationer. Resultatet er ikke heldigt. De nyere køkkenelementer på Frihedsgangen kunne passende danne forbillede for senere retablering.
- Internet/intranet er lagt ind. - Nydeligt arbejde.
- Den planlagte rådhushave mellem Smallegade og Bredegade, blev desværre aldrig realiseret. Hele pladsen foran kollegiet optages idag af parkeringspladser.

Værelse på Frihedsgangen fra 1991

Køkken på Frihedsgangen

Bygningshistorie:

Kollegiet på Frederiksberg opførtes i årene 1949-51, efter tegninger af arkitekt Hans Hansen (1899-1958), for midler indsamlet af Frihedsfonden, og er ét af ialt ni 4. Maj Kollegier i Danmark. Det var bl.a. arkitekten Hakon Stephensen og grosserer P.M. Daell (sidstnævnte var formand for Frihedsfonden), der efter krigen fik ideen til at hædre mindet om modstandskampen, ved at opføre kollegier, der som "levende monumenter" skulle bebos af frihedskæmpere og deres efterkommere.

I København var det svært at finde en egnet grund at bygge på, indtil professor Carsten Høeg, selv tidligere modstandsmand, og efor på Hassager Collegium, tilbød Frihedsfonden, at bygge på kollegiets store grund ved Frederiksberg Have, mod at 10 værelser i det nye kollegium reserveredes beboerne på det gamle Hassagers Collegium.

De øvrige 4. Maj Kollegier er beliggende i Tønder, Åbenrå, Marstal (alle tegnet af arkitekt Per Christiansen i 1. halvdel af 60'erne), Aalborg (Preben Hansen og Arne Kjær), Esbjerg (Søren Nørgaard og Harald Peters), Horsens, Odense (Vagn O. Kyed), og endelig Aarhus, tegnet af C.F. Møller i 1949-50. Ingen af de andre otte 4. Maj Kollegier er fredet, og C.F. Møllers smukke kollegie i Universitetsparken i Århus har for nyligt været udsat for en brutal udskiftning af vinduer og døre til moderne løsninger i plastic, skænket af Velfac.

4. Maj Kollegiernes formål er "*at være et hjem for unge under uddannelse, som gennem et fælles kollegieliv med kammerater fra forskellige samfundslag kan nå frem til den samhørighedsfølelse, der er en betingelse for udvikling af demokrati og frisind, som var frihedskampens målsætning*", og netop kollegiet på Frederiksberg lever til fulde op til denne erklæring, ved sin indretning med "familiegange", hvor værelserne måske synes ret små, men udenomsarealerne og fællesfaciliteterne er højt prioriterede. Den nuværende festsal i kælderens havde oprindeligt en funktion som spisesal, idet sommerferiernes hoteldrift (amerikanske turister) financierede al vedligehold og fri kost for alumnerne. Med studenteroprørets nye strømninger ophørte hoteldriften i 1972. Resultatet blev, at bespisningen måtte spares væk, og senere også rengøringen.

Hans Hansen (1899 - 1958):

Afsluttede studierne på Kunstakademiet i 1927 med den lille guldmedalje. Var ansat på Anton Rosens tegnestue i 1924 - 27, startede i 1930 egen tegnestue og arbejdede i mange år sammen med vennen Poul Henningsen. Endvidere var han medlem af Modstandsbevægelsens kunstneriske udvalg og medarbejder ved Kritisk Revy. Han var repræsenteret på Bygge- og Boligudstillingen i Forum 1925, Snedkermestrenes Udstilling i København 1929 og verdensudstillingen i Paris i 1940.

Som arkitekt er Hans Hansens virke navnlig kendetegnet ved karakteristiske bygninger som KB - Hallen (1937 - 38, sammen med Christian Ostenfeldt), Tivolis Koncertsal (1954, sammen med Frits Schlegel), Frihedsmuseet (1956 - 57) og 4. Maj Kollegiet. Derudover tegnede han beboelsesejendommen Godthåbsvænge, Kratvænget 8, Staunings æresbolig på Valeursvej 6, Hellerup, Hagens Allé 45, adm. bygn. for Dyrups Farvefabriker, Gladsaxevej 300 og General Motors Bilsamlefabrik i Aldersrogade 20, NV.

Hans Hansen var en forkæmper for farvernes anvendelse i arkitekturen, og benyttede sig ofte af en uortodoks og stærk farveholdning, for hvilken både KB - Hallen, Tivolis Koncertsal og ikke mindst 4. Maj Kollegiet var/er glimrende repræsentanter. Sidstnævnte præmieredes i 1952 af Frederiksberg Kommune.

Vedligeholdelsesstand:

Facader, tag, vinduer og døre intakte og i god stand, når ses bort fra kosmetiske fejl og mangler. Korkgulvene trænger til udskiftning/retablering og baderum til etablering af tidssvarende udluftning og udskiftning af håndvaske generelt.

Bygningen virker nedslidt, men er overordnet i særdeles god, konstruktiv stand. Den udførte, løbende vedligeholdelse har gennem mange år været mangelfuld.

Kommuneatlas:

Ikke klassificeret, på grund af opførelsesåret.

Kilder:

Arkitektens Månedshæfte, særtryk 1951: *Frihedsmonumenter og Frihedskollegier*.

Hakon Stephensen, Frihedsfonden 1979: *Et krigsmonument - ni 4. maj kollegier*.

4. Maj Kollegiet på Frederiksberg, 2001: *Ungdom og Frihed - en lærke letted' og tusind fulgte*.

Foreningen af venner af 4. Maj Kollegiet på Frederiksberg og Hassagers Collegium: *Årsskrift 2004*.

Kommuneatlas Frederiksberg, 1994.

WEILBACH Dansk Kunstnerleksikon, 1994

København, før og nu

Tobias Faber: *Danske Arkitekter*.

www.4maj-kollegiet.dk

www.4maj-hassager.dk

4. Maj Kollegiet på Frederiksberg - bilag

idea med fredelevet bolig huse. nye.

